

Conjunctuurbericht

Centraal Bureau voor de Statistiek

april 2002

- **Algemeen: economisch beeld iets verslechterd**
- **Economische groei 4e kwartaal 2001: 0,4%**
- **Consumentenvertrouwen: opnieuw lager**

Algemeen

Het economisch beeld in ons land is in april iets verslechterd. De tweede raming van de economische groei in het vierde kwartaal van 2001 is uitgekomen op 0,4%, het laagste groeicijfer sinds het eerste kwartaal van 1993. In het vierde kwartaal blijkt ook een aantal dienstverlenende bedrijfstakken te zijn getroffen door de conjuncturele teruggang. Conjunctuurtestgegevens over de dienstverlening wijzen erop dat dit in het eerste kwartaal van 2002 versterkt doorzet. De productiedaling in de industrie is nog niet voorbij, al is hier de afname in de eerste twee maanden van dit jaar minder groot dan eind vorig jaar. Het producentenvertrouwen van industriële ondernemers laat in de eerste maanden van 2002 een herstel zien. Door de lage economische groei vermindert de spanning op de arbeidsmarkt. Dit is zichtbaar in een voortgezette daling van het aantal vacatures en een verdere afvlakking van de banengroei. Het aantal werklozen laat ook in het eerste kwartaal van dit jaar weinig verandering zien. De gezinsconsumptie stijgt in januari met 1,8%. Dat is in lijn met de gemiddelde groei van vorig jaar. De daling van het consumentenvertrouwen houdt aan, in april is de vertrouwensindex vijf punten lager dan in maart. De inflatie is in maart verder gedaald, voor de derde opeenvolgende maand. Het rendement op staatsobligaties, een indicator voor de lange rente, is vanaf december vorig jaar tot medio april met 0,7%-punt gestegen naar 5,1%.

Economische groei

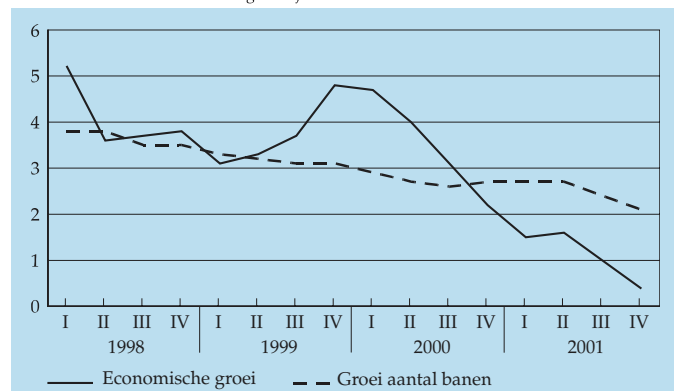
De economische groei in ons land bedraagt in het vierde kwartaal van vorig jaar 0,4%. Het volume van de investeringen in vaste activa is in het laatste kwartaal van 2001 kleiner dan een jaar eerder. Ook bij de in- en uitvoer van goederen en diensten is sprake van een volumedaling. Alleen de consumptieve bestedingen zijn in volume gegroeid. Met name de consumptieve bestedingen door de overheid zijn flink toegenomen (ruim drie procent). In Nederland is de consumptie de kurk waarop de economie blijft drijven. Dit is ook zo in de Verenigde Staten (VS). In het vierde kwartaal is het volume van de gezinsconsumptie in de VS 3,1% groter dan een jaar eerder. Mede hierdoor is de economische groei in de VS in het laatste kwartaal van 2001 nog uitgekomen op 0,5%. Dat is 0,1%-punt lager dan de groei van de economie in de eurozone. Binnen het eurogebied ligt in het laatste kwartaal van 2001 de economische groei in Spanje en Frankrijk duidelijk boven het gemiddelde voor het eurogebied.

Consumentenvertrouwen

Het consumentenvertrouwen is in april opnieuw gedaald. De vertrouwensindex ligt vijf punten lager dan in maart, -14. Dit is de laagste waarde sinds begin 1994. Vooral het oordeel van de consument over de economische toestand is in april beduidend negatiever dan in de voorgaande maand. Zowel de verwachtingen voor de komende tijd als het oordeel over de afgelopen twaalf maanden vallen negatiever uit. Het oordeel over het economisch klimaat is één onderdeel waaruit de indicator voor het consumentenvertrouwen is opgebouwd. Het andere onderdeel is de koopbereidheid, die net als de voorgaande drie maanden in april lager is dan de voorgaande maand. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de financiële situatie van het eigen huishouden en over het doen van grote aankopen. Terwijl de verwachtingen over hun financiële situatie vrijwel niet veranderen, zijn consumenten iets negatiever over hun financiële positie in de afgelopen 12 maanden. Kopers vinden de tijd minder gunstig voor het doen van grote aankopen.

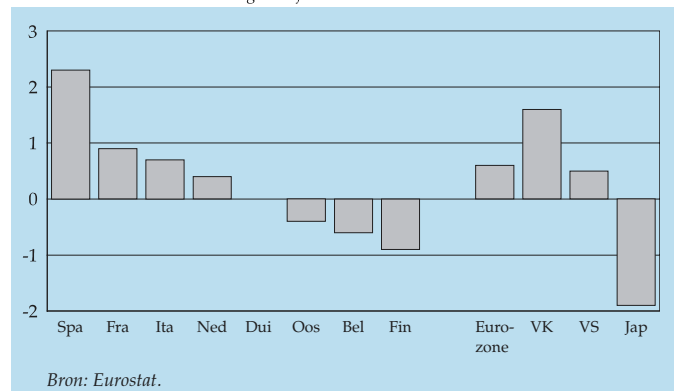
Groei economie en aantal banen

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

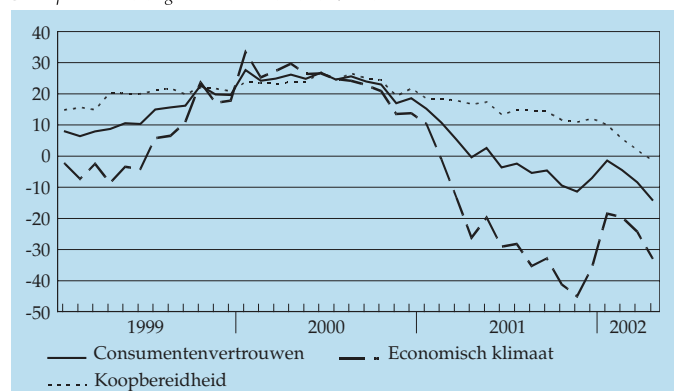
Economische groei 4e kwartaal 2001

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

Consumentenvertrouwen

Saldo positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

Kerngegevens recente ontwikkelingen

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1995/99 gemidd.	2000	2001	2001				2001 dec.	2002		
				1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.		jan.	febr.	maart
Economische kernvariabelen (volume)											
Bruto binnenlands product	3,4	3,5	1,1	1,5	1,6	1,0	0,4	-	-	-	-
Invoer goederen en diensten	7,2	9,4	0,9	5,9	1,8	1,3	-5,0	-	-	-	-
Consumptie	3,1	3,2	1,9	1,7	1,7	2,2	1,7	1,9	-	-	-
Overheid	2,0	1,9	3,4	3,4	3,6	3,2	3,3	-	-	-	-
Gezinnen	3,7	3,8	1,2	1,0	1,5	1,1	1,3	-	-	-	-
w.o. Individuele consumptie binnenland	-	3,5	1,8	1,5	2,1	1,6	1,8	0,2	1,8	-	-
w.v. Voedings- en genotmiddelen	1,5	1,2	-0,4	2,3	-1,8	-2,4	0,5	-2,6	1,0	-	-
Duurzame consumptiegoederen	5,6	5,4	-0,1	-3,7	0,5	1,7	0,9	-5,6	4,1	-	-
Overige goederen	-	2,1	2,5	2,1	2,2	2,4	3,5	4,9	0,1	-	-
Diensten	-	3,6	2,6	3,0	3,3	2,3	2,0	1,9	1,6	-	-
Bruto investeringen in vaste activa	5,9	3,8	-1,1	-0,3	-1,8	-1,1	-1,2	-	-	-	-
Bedrijven	6,3	3,1	-2,1	-0,9	-2,7	-2,8	-2,2	-	-	-	-
Overheid	4,2	8,1	5,1	3,9	3,8	8,1	4,5	-	-	-	-
Uitvoer goederen en diensten	6,6	9,5	0,9	5,4	2,4	0,4	-4,1	-	-	-	-
Productie (volume)											
Delfstoffenwinning	-0,3	-2,1	5,7	1,7	5,8	9,5	8,7	17,6	0,3	-3,5	-
Industrie	2,4	4,7	-1,0	0,5	0,7	-1,9	-3,2	-6,4	-3,7	-4,0	-
Energie- en waterleidingbedrijven	1,5	1,6	1,0	1,5	1,3	0,3	1,1	2,4	-1,0	0,0	-
Bouwnijverheid	1,7	3,2	0,9	-0,7	-0,5	3,3	2,0	-1,1	-	-	-
Prijzen											
Consumentenprijsindex	2,1	2,6	4,5	4,4	4,7	4,6	4,3	4,4	4,0	3,8	3,6
Productenprijzen industrie afzet	1,0	11,6	1,4	6,4	4,8	-0,3	-4,9	-4,2	-3,5	-4,3	-
Productenprijzen industrie verbruik	1,1	19,4	0,0	7,2	5,6	-2,2	-9,7	-7,4	-6,1	-7,3	-
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	17,60	28,53	24,97	26,42	27,61	25,86	19,98	19,10	20,13	20,52	24,16
Goud (in euro per 1 gram fijn)	9,15	9,93	9,91	9,40	10,03	10,14	10,07	10,11	10,47	11,15	11,01
Cao-lonen											
Particuliere bedrijven	2,3	3,3	4,7	4,1	4,9	4,9	4,9	4,9	5,0	5,0	5,2
Overheid	2,0	3,0	4,5	4,2	4,9	4,4	4,6	4,6	5,4	5,3	4,4
Gesubsidieerde sector	1,6	3,1	5,2	5,0	4,9	5,6	5,5	5,3	6,3	6,0	6,1
Stemming 1) (in %)											
Productenvertrouwen industrie	3,2	6,7	-1,8	1,6	-1,5	-2,5	-4,9	-3,8	-1,8	-1,6	-0,7
Consumentenvertrouwen	10,2	24,0	-0,9	10,5	-0,5	-4,1	-9,3	-7,1	-1,4	-4,5	-8,5
Economisch klimaat	8,4	24,1	-24,8	-1,3	-25,0	-32,1	-40,7	-35,9	-18,5	-19,7	-24,3
Koopbereidheid	11,4	23,9	15,0	18,3	15,8	14,5	11,6	12,1	10,0	5,6	2,0
Arbeidsmarkt											
Aantal banen van werknemers (x 1 000)	6 669	7 293	7 473	7 401	7 475	7 505	7 512	-	-	-	-
Arbeidsvolume werknemers	-	2,7	2,3	2,6	2,5	2,1	1,9	-	-	-	-
Aantal vacatures (x 1 000)	108	203	-	216	218	171	164	-	-	-	-
Geregistreerde werklozen 2) (x 1 000)	357	188	146	176	132	141	135	146	152	161	-
Aantal uren uitzendkrachten	10	-13	-	-11	-10	-11	-	-	-	-	-
Uitgesproken faillissementen 3)	-6	13	27	28	32	31	19	34	39	13	-
Geld en krediet											
CBS-herbeleggingsindex 4)	31,6	-2,1	-19,2	-10,8	3,5	-20,2	9,7	3,3	-1,0	-0,7	7,1
Spaartegoeden	5,8	3,9	10,8	7,2	10,3	12,3	13,4	13,9	12,4	11,8	-
Verstrekt consumptief krediet	10,4	6,6	-8,7	-8,1	-9,0	-6,7	-11,3	-19,0	-11,2	-4,5	-
Rente (in %)											
Daggeldrente	3,2	4,1	4,4	4,8	4,8	4,3	3,6	3,3	3,3	3,3	3,3
Rendement op staatsobligaties	5,3	5,3	4,8	4,8	5,0	4,8	4,5	4,6	4,7	4,9	5,1
Hypotheekrente	6,0	5,9	5,9	6,0	5,9	5,8	5,5	5,3	5,3	5,3	-
Eurozone 5)											
Bruto binnenlands product	-	3,4	1,5	2,4	1,6	1,4	0,6	-	-	-	-
Geharmoniseerde consumentenprijsindex	-	2,4	2,8	2,5	3,1	2,7	2,2	2,0	2,7	2,4	2,5
Consumentenvertrouwen 1)	-	1	-6	1	-2	-8	-10	-10	-11	-9	-9
Productenvertrouwen industrie 1)	-	5	-7	1	-5	-10	-17	-17	-14	-14	-11
Amerikaanse dollar (in euro)	-	1,08	1,12	1,08	1,15	1,12	1,12	1,12	1,13	1,15	1,14
Europese liquiditeitsmassa (M3)	-	6,3	8,3	7,2	6,4	6,7	8,0	8,3	5,7	-	-
Depositorente ECB (in %)	-	3,08	3,23	3,75	3,58	3,17	2,42	2,25	2,25	2,25	2,25

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand.

3) Bedrijven en instellingen exclusief eenmanszaken.

4) Mutaties t.o.v. voorgaande periode.

5) Bron: Eurostat.

- = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Ontwikkeling toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) 2000-2001

Procentuele volumemutaties t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder

	2000	2001	2000				2001			
			1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.
Totaal	3,5	1,3	4,5	4,0	3,1	2,2	1,8	1,8	1,2	0,5
Industrie	4,7	-1,0	6,7	6,3	3,4	2,8	0,5	0,7	-1,9	-3,2
Commerciële dienstverlening	4,5	1,3	5,6	5,3	4,3	3,1	2,4	1,7	1,1	-0,1
Handel, horeca en reparatie	3,2	0,1	4,2	4,7	2,8	1,3	2,1	0,1	-0,4	-1,4
Handel en reparatie	3,3	0,3	4,2	4,9	3,0	1,1	2,4	0,2	0,0	-1,3
Horeca	3,1	-1,3	4,4	3,6	1,8	2,9	-0,1	-0,6	-2,6	-2,0
Vervoer, opslag en communicatie	8,9	3,2	10,3	10,6	7,7	7,3	5,4	4,3	4,3	-0,9
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	3,6	-0,5	3,7	4,0	3,7	3,0	1,1	0,7	0,0	-3,7
Post en telecommunicatie	19,8	10,3	24,4	25,1	15,8	15,3	13,7	11,4	12,5	4,4
Financiële en zakelijke dienstverlening	4,1	1,4	5,1	4,1	4,2	3,0	1,8	1,9	1,0	0,9
Financiële instellingen	3,2	0,4	5,6	4,1	2,9	0,5	-0,5	0,6	0,0	1,3
Verhuur van en handel in onroerend goed	2,4	1,7	2,5	2,1	2,5	2,5	2,1	2,0	1,0	1,9
Uitzendbureaus	1,9	-0,4	4,1	2,2	2,5	-0,7	1,5	-0,6	-1,0	-1,1
Overige zakelijke dienstverlening	6,7	2,3	7,2	6,4	7,2	6,0	3,1	3,4	2,3	0,4
Niet-commerciële dienstverlening	1,3	3,1	1,3	1,2	1,4	1,3	3,3	3,3	2,9	3,1
Overheid	0,6	2,6	0,6	0,6	0,6	0,6	2,2	2,5	2,6	3,0
Zorg en overige dienstverlening	2,1	3,7	2,0	2,0	2,2	2,1	4,2	4,3	3,1	3,3

Productie industrie: opnieuw lager

De industriële productie in februari 2002 ligt 4,0% lager dan in februari 2001. Ook in de negen voorgaande maanden was sprake van een lagere industriële productie. Begin 2002 is de terugval overigens minder groot dan eind vorig jaar. In de periode januari–februari 2002 is de productie 3,8% lager dan een jaar eerder, in oktober–december was dat ruim 6%. In vrijwel alle onderscheiden branches van de industrie is de afgelopen maanden sprake van een lagere productie. In januari–februari is de daling het grootst in de metaalindustrie (-10%). Bij één branche is in deze periode voor het eerst weer sprake van een hogere productie. De aardolie-, chemische- en rubberindustrie heeft in de eerste twee maanden van 2002 meer geproduceerd dan een jaar eerder (+3%).

Consumptie: geringe groei in januari

In de eerste maand van 2002 blijft het groeicijfer van de consumptie bescheiden. Het volume van de binnenlandse individuele consumptie in januari is 1,8% groter dan in januari 2001. Dat is in lijn met de gemiddelde groei vorig jaar, maar duidelijk lager dan de groeicijfers in eerdere jaren. Daarbij komt dat het januari-cijfer opwaarts is beïnvloed door incidentele factoren, zoals de koopdagensamenstelling. De eerste indicaties over de ontwikkeling van de consumptie in februari wijzen niet op een sterk aantrekkende groei. Het volume van de detailhandelsomzetten is in februari ruim één procent kleiner dan een jaar eerder. De koopbereidheid is volgens het consumenten conjunctuur onderzoek in februari ten opzichte van januari fors afgenomen. Daarnaast blijft de inflatie in februari hoog, waardoor de reële bestedingsmogelijkheden van de consument worden beperkt.

Consumentenprijzen: inflatie in maart verder gedaald

In maart 2002 is de inflatie in ons land uitgekomen op 3,6%. Dit is al de derde opeenvolgende maand dat de inflatie is afgenomen. In december vorig jaar bedroeg de inflatie nog 4,4%. Daarna is deze via 4,0% in januari en 3,8% in februari gedaald naar het huidige niveau van 3,6%. De daling van de inflatie van 3,8% in februari naar 3,6% in maart komt vooral doordat in maart van dit jaar de prijzen voor voedingsmiddelen zich gunstiger ontwikkelden dan in maart 2001. Zo werden in maart vorig jaar verse groenten, inclusief aardappelen en dergelijke ruim 8% duurder. In maart dit jaar was dat maar ruim 1%. Verse groenten waren in februari nog 23% duurder dan een jaar eerder. In maart is dat verschil afgenomen naar 8%. De prijsstijging van vlees nam op jaarbasis af van 6% in februari naar 3% in maart. Voor vers fruit is dat 19% respectievelijk 14%. Daarentegen zorgden de prijsontwikkelingen van autobrandstoffen voor enige opwaartse druk op de inflatie. Autobrandstoffen waren in februari van dit jaar gemiddeld 6% goedkoper dan een jaar geleden. In maart is dit echter nog maar 2%.

Arbeidsmarkt: minder dynamiek

Net als in het derde kwartaal laat de arbeidsmarkt in het vierde kwartaal een verminderde spanning op de arbeidsmarkt zien door een voortgezette daling van het aantal vacatures en een verdere afvlakking van de banengroei bij een weinig veranderende werkloosheid. Toen de economische groei begin vorig jaar sterk terugliep, stabiliseerde het aantal vacatures aanvankelijk. Pas in het derde kwartaal van 2001 is het aantal vacatures gedaald. Eind september staan 171 duizend vacatures open, 13 duizend minder dan een jaar eerder. Eind december is het aantal openstaande vacatures gedaald tot

164 duizend. Dat is 40 duizend minder dan een jaar eerder, een afname van bijna 20 procent. Zowel bij de zakelijke dienstverlening als bij vervoer en communicatie zijn er 12 duizend vacatures minder. Deze sterke afname wordt veroorzaakt door een scherpe daling in het aantal ontstane vacatures. In het vierde kwartaal van 2001 ontstonden 194 duizend vacatures. Dit waren er 60 duizend minder dan een jaar eerder. Ook het aantal vervulde vacatures daalde, zij het niet zo sterk als het aantal ontstane. Er werden 200 duizend vacatures vervuld, 33 duizend minder dan een jaar eerder. Uit de afname van het aantal ontstane en vervulde vacatures blijkt dat de dynamiek op de arbeidsmarkt is teruggelopen. En hoe staat het dan met de spanning op de arbeidsmarkt? De krapte op de arbeidsmarkt, afgemeten aan de vacaturegraad (het aantal vacatures per duizend banen) is ook afgenomen. Vergeleken met een jaar eerder is de vacaturegraad gedaald van 28 naar 22. De krapte is voor het vierde achtereenvolgende kwartaal het grootst in de bouwnijverheid met 33 vacatures per duizend banen. Een jaar geleden was dit nog 38 per duizend.

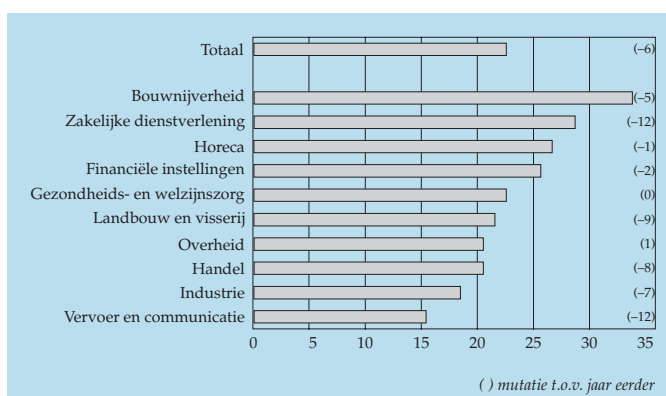
Het aantal banen ligt in het vierde kwartaal van 2001 2,2% hoger ten opzichte van het vierde kwartaal van 2000. Dit is een verdere afvlakking van de werkgelegenheids-groei ten opzichte van de 2,7% van het jaar 2000 en het eerste half jaar van 2001 en de 2,4% van het derde kwartaal. Het aantal banen van werknemers is met 158 duizend toegenomen tot ruim 7,5 miljoen. Vrouwen nemen met een stijging van 105 duizend tweederde deel van deze banengroei voor hun rekening. In vrijwel alle bedrijfstakken is de werkgelegenheids-groei in het vierde kwartaal minder groot dan in de kwartalen ervoor. Het teruglopen van de banengroei doet zich met name voor in de commerciële dienstverlening. In de handel, horeca en reparatie zakt de banengroei in van 3,8% in 2000 naar 1,8% in het vierde kwartaal van 2001 en bij de financiële en zakelijke dienstverlening van 3,6% naar 1,8%. In tegenstelling hiermee is de werkgelegenheid bij de overheid en de zorg wel harder gestegen. In 2000 steeg het aantal banen bij de overheid met 1,6%. De banengroei versnelt via 2,3% in het eerste kwartaal van 2001 naar 3,1% in het vierde kwartaal. Was de groei bij de zorg in 2000 nog 2,8%, in 2001 is deze opgelopen naar 4,6% in het vierde kwartaal.

Na een jarenlange daling laten de werkloosheidscijfers vanaf het voorjaar van 2001 weinig verandering zien. Gecorrigeerd voor seizoeneffecten ligt het aantal geregistreerde werklozen tussen de 135 en 150 duizend. Ook in het eerste kwartaal van 2002 geldt dit nog steeds. Door seizoensinvloeden is de werkloosheid in deze periode van het jaar ongeveer 17 duizend hoger dan in de rest van het jaar. Na verwijdering van deze invloeden komt het werkloosheidscijfer uit op 145 duizend.

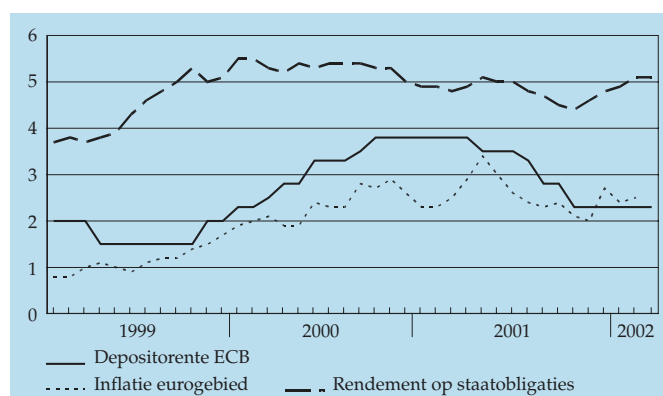
Rente: loopt op

Vanaf december vorig jaar loopt de lange termijnrente op. De indicator voor de lange rente, het rendement op staatobligaties, steeg van gemiddeld 4,4% in november 2001 naar 5,1% in maart dit jaar. In de eerste twee weken van april bleef het rendement gemiddeld op 5,1% staan. Als een bodemtarief op de rentemarkt wordt meestal de depositorente van de Europese Centrale Bank (ECB) gezien. Vanaf november 2001 staat deze onveranderd op 2¼%. In de periode mei–oktober 2001 heeft de ECB de depositorente 1½%-punt verlaagd. Een belangrijke indicator voor het bepalen van het rentepeil door de ECB is de hoogte van de inflatie in het eurogebied. Na een inflatietop van 3,4% in maart 2001 daalde de inflatie in de eurozone naar 2,0% eind vorig jaar. In de eerste drie maanden van dit jaar is dit percentage weer iets opgelopen.

Aantal vacatures per 1 000 banen, ultimo december 2001

Rente en inflatie eurogebied (%)

● **Conjuncturele teruggang raakt ook deel dienstverleners**

In de conjunctuurberichtgeving ligt de nadruk doorgaans op de ontwikkelingen in de industrie. De industrie is de meest conjunctuurgevoelige bedrijfstak, vooral door de sterke gerichtheid op de uitvoer en de investeringen. De conjuncturele pieken en dalen zijn in de industrie dan ook duidelijk groter dan die van het bruto binnenlandse product, de maatstaf voor de economie als geheel. Bovendien loopt over het algemeen de ontwikkeling van de industrie iets voor op die van de totale economie.

De dienstensector is beduidend minder gevoelig voor conjuncturele schommelingen. Dat geldt bovenal voor de niet-commerciële dienstverleners, zoals de overheid, het onderwijs en de zorgsector. De productie daarvan wordt grotendeels gestuurd door jaarlijks vooraf vastgestelde budgetten en begrotingen.

Een aantal commerciële dienstverleners is echter wel degelijk gevoelig voor conjuncturele ontwikkelingen. Dit geldt onder andere voor bedrijven in de groothandel en de horeca, het goederenvervoer, de uitzendbureaus en softwarebureaus en de overige zakelijke dienstverleners. Bij deze bedrijfstakken zijn de groeicijfers in de loop van 2001 teruggelopen. In het vierde kwartaal ligt bij een aantal van hen het volume van de toegevoegde waarde zelfs lager dan een jaar eerder.

Met name bij de bedrijfstakken vervoer en overige zakelijke diensten hangen deze ontwikkelingen deels samen met het verloop van de industriële productie. Het patroon van toe- en afnemende groei loopt bij deze bedrijfstakken redelijk parallel met dat van de industrie. Bij het vervoer is onder meer het goederenwegvervoer voor een deel afhankelijk van het transport van goederen voor de industrie. Tot de bedrijfstak overige zakelijke dienstverlening horen onder andere de computerservicebureaus, R&D-bedrijven, adviesbureaus en reclamebureaus. Ook dergelijke bedrijven richten zich voor een deel van hun activiteiten op de industrie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat naast de industrie ook een aantal dienstverlenende bedrijfstakken in het vierde kwartaal van 2001 door de conjuncturele tegenwind getroffen zijn.

Verwachtingen begin 2002 negatief

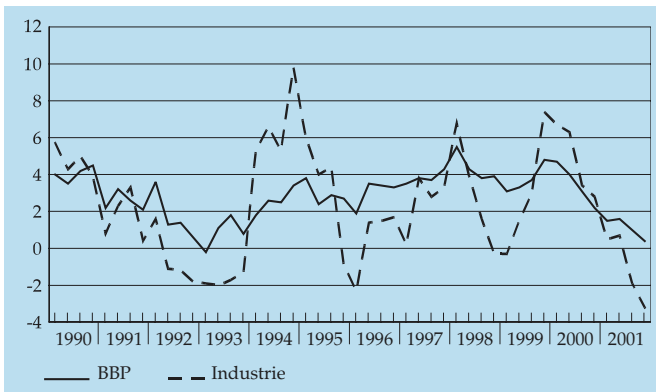
Op basis van gegevens uit conjunctuurtesten kan gekeken worden naar de verwachtingen voor het eerste kwartaal van 2002. Voor de industrie zelf kan gekeken worden naar de orderontvangst, die aangeeft in hoeverre de waarde van de daadwerkelijk binnengekregen productieopdrachten groter of kleiner is dan in voorgaande maanden. Vanaf het tweede kwartaal van 2001 zijn er meer industriebedrijven die de orderontvangst hebben zien dalen dan bedrijven met een hogere orderontvangst. In het eerste kwartaal van 2002 wordt het verschil kleiner, maar blijft negatief. In de industrie wijzen de orderontvangsten dus niet op een productiestijging op korte termijn.

Volgens de conjunctuurtest zakelijke dienstverlening is de orderontvangst pas in het derde en vierde kwartaal van vorig jaar per saldo gedaald. Daarbij gaat het om de leasebedrijven, de computerservicebureaus en de overige zakelijke dienstverlening (exclusief rechtskundige diensten, holdings en beveiligings- en opsporingsbedrijven). In het eerste kwartaal van 2002 valt de orderontvangst nog beduidend scherper terug. Met name de bedrijfsgroepen computerservicebureaus en overige zakelijke dienstverlening hebben minder opdrachten binnen gekregen. Voor de zakelijke dienstverlening wijzen de ontvangen orders dus eveneens niet op een productiestijging in de nabije toekomst. Wel verwachten ondernemers de komende maanden meer orders binnen te krijgen.

Voor het wegtransport kan een indicatie verkregen worden met behulp van de conjunctuurtest van Transport en Logistiek Nederland (TLN), een branchevereniging van wegtransportondernemingen. Voor de te verwachten productieontwikkeling kan hier gekeken worden naar de bedrijvigheid volgens de stemmingsindicator van TLN. De ontwikkeling van de bedrijvigheid in vergelijking met een jaar eerder laat een vrij sterke samenhang zien met de jaar-op-jaarveranderingen van de industriële productie. Vanaf het derde kwartaal van 2000 ligt de indicator voor de gerealiseerde productie lager dan een jaar eerder. De stemmingsindicator voor de verwachte bedrijvigheid is nieuw, zodat pas vanaf 2000 een vergelijking met het voorgaande jaar kan worden gemaakt. Deze indicator ligt vanaf het tweede kwartaal van 2001 iets lager dan een jaar eerder. Ook voor het goederenvervoer is een duidelijk herstel op korte termijn dus niet aannemelijk.

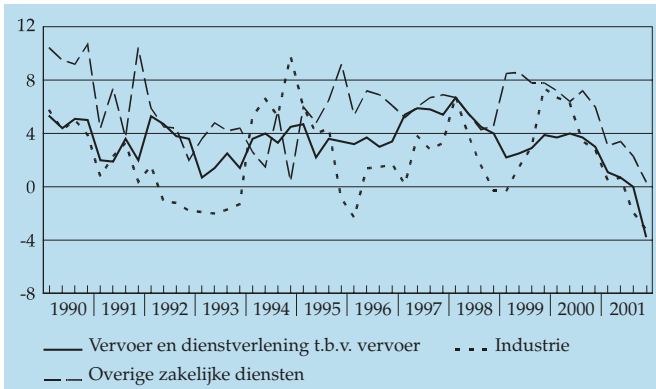
Bruto binnenlands product en toegevoegde waarde industrie

% volumemutaties t.o.v. een jaar eerder

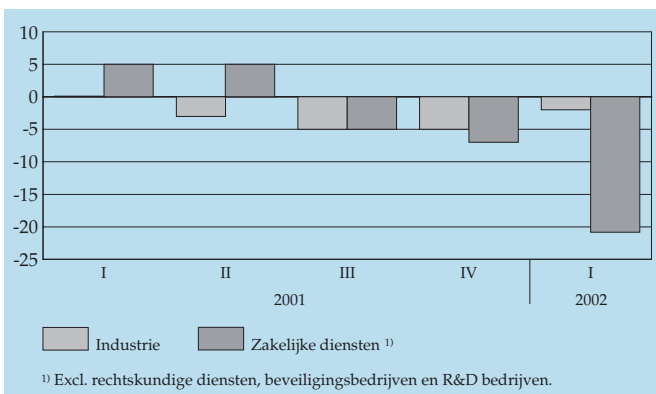
Toegevoegde waarde industrie, vervoer en overige zakelijke dienstverlening

% volumemutaties t.o.v. een jaar eerder

Ontvangen opdrachten volgens de conjunctuurtesten

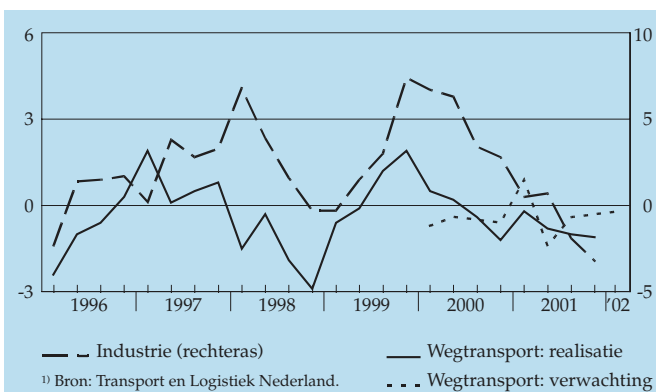
Saldo positieve en negatieve antwoorden in %

¹⁾ Excl. rechtskundige diensten, beveiligingsbedrijven en R&D bedrijven.

Industriële productie en bedrijvigheid wegtransport ¹⁾

% mutaties t.o.v. een jaar eerder

¹⁾ Bron: Transport en Logistiek Nederland.